

(genom t.ex. regressioner) som skulle kunna svara på hur väl de undersökta variablerna kan förklara den geopolitiska utvecklingen, liksom huruvida deras relativa betydelse förändrades över tid. Jag hade också gärna sett en undersökning av vilken betydelse maktresursindexets utformning har för resultaten: ett maktresursindex skulle kunna utformas på andra sätt även om det inkluderar just de variabler som Lilja valt ut, något som visserligen kommenteras (s. 393f.) men inte studeras närmare. Det enorma materialet tycks erbjuda goda möjligheter att föra resonemangen och slutsatserna kring betydelsen av de olika maktresurserna längre genom kvantitativ analys.

Till studiens förtjänster hör dess exkurser rörande källor och metodfrågor. Särskilt intressant är diskussionen kring tidigmodern demografisk normalitet och hur dödlighetskriser påverkat de regionala folkmängdsberäkningarna för perioder då källuppgifter saknas. Jag hade dock gärna sett att dessa avsnitt genom en annan disposition hade kommit redan i bokens inledning, före de empiriska kapitel där de ligger till grund för resultaten. Jag hoppas att de stora databaser som Lilja byggt upp under arbetet med boken så småningom kommer göras öppet tillgängliga för andra historiker: det skulle inte bara underlätta en granskning och bedömning av bokens sifferunderlag och metod utan också utgöra en betydande resurs för framtida tidigmodern demografisk och urbanhistorisk forskning.

Sammantaget är Liljas bok ett ambitiöst försök att mäta tidigmoderna maktresurser i syfte att förklara den geopolitiska utvecklingen i Östersjöområdet under en lång tidsperiod. Eftersom kvantitativa analyser saknas förblir dock osäkert i vilken mån just dessa index och variabler bäst förklarar utvecklingen. Detta får dock inte skymma det faktum att Liljas bok är en pionjärsats som kommer att vara av stor betydelse för framtida studier av makrohistoriska utvecklingsförlopp, både i Östersjöregionen och i ett större nordeuroasiatiskt sammanhang.

Sveriges lantbruksuniversitet & University of Cambridge MARTIN ANDERSSON

Jorge Fernández-Santos & José Luis Colomer (red.), *Ambassadors in Golden-Age Madrid: The Court of Philip IV through Foreign Eyes* (Madrid: Centro de Estudios Europa Hispánica 2020). 604 s.

Antologins tema är utländska diplomaters erfarenheter från Filip IV:s hov och Madrid mellan 1621 och 1665. Den spanske kungen regerade över ett världsomspännande imperium och därmed attraherade det spanska hovet besökare från hela världen, likaså staden Madrid som genomgick en stor-

hetsperiod. Det var denna dynamiska miljö som de utländska besökarna konfronterades med och det är detta möte volymen försökt fånga via de utländska beskickningarna, liksom den diplomatiska kulturen som den tedde sig där och då.

Allt om allt innehåller boken 18 välillustrerade bidrag, varav fyra behandlar det spanska imperiet, Madrid som ambassadörsstad, tidens diplomatiska gävokultur, och Filip IV:s egna ambassadörer. Huvuddelen av texterna, 14 stycken, behandlar olika diplomatiska beskickningar till Madrid. De utgör bokens kärna och skildrar både kulturmöten och barock diplomatisk kultur. Läsaren möter diplomater från epokens övriga katolska stormakter, från italienska stadsstater, från protestantiska stater i Nordeuropa, och från Ottomanska riket. Antologin är ovanligt väl sammanhållen tematiskt.

Syftet med denna recension är dock inte att ge en samlad recension av hela antologin, jag kommer i stället att uppehålla mig vid bidraget om svenska diplomater samt några till som på olika sätt är relevanta för svensk diplomatihistorisk forskning.

Bidraget om drottning Kristinas sändebud till det spanska hovet, Mathias Palbitzki, är skrivet av konsthistorikern Martin Olin och latinvetaren Hans Helander. Palbitzki är en spännande figur i svensk diplomatihistoria. Han hade tillbringat en längre tid i Italien, han var allmänbildad, kunnig i internationell rätt och konst, behärskade latin och fler andra språk, och var duktig på att måla. Tack vare dessa förmågor blev han väldigt användbar som diplomat. Hans uppdrag till Madrid ingick i drottning Kristinas närmande med den katolska stormakten i framför allt handelssyfte.

Förutom att förmå spanska kungen att öppna upp sina hamnar för svenska fartyg, och att lämna tillbaka svenska skepp och fångar, gjorde Palbitzki på Kristinas uppdrag även en rundresa i Spanien. Denna dokumenterade han i brev på latin hem till Sverige, varav ett längre avslutande brev är transkriberat och annoterat av Helander och bifogat som bilaga. Tyvärr ger Helander och Olins bidrag inte så mycket inblick i Palbitzkis diplomatiska arbete, vilket är synd. Däremot får vi veta mycket om Palbitzkis syn på Spanien, ett land som han ansåg befann sig i moraliskt och politiskt förfall. Den katolska kyrkan bredde ut sig och slukade resurser, och spanjorerna var lata och lättjefulla frossare som inte förmådde förvalta de rikedomar landet erbjöd.

Bidraget om den danske diplomaten Cornelius Lerche är skrivet av Enrique Corredera Nilsson. Läsaren får följa Lerche under två vistelser i Madrid (1650–1655 och 1658–1662). Corredera Nilsson beskriver en växelverkan mellan kulturella intressen och diplomatisk praktik. Lerches beläsenhet och boksamlade förskaffade honom kontakter runt om i Madrid och hjälpte honom att navigera det spanska hovet. Vid sin hemkomst till Danmark hade Lerche med sig 30 lådor fyllda med böcker och manuskript.

Bidraget om Lerche fångar på två diplomatihistoriska aspekter som vore av intresse att utveckla i svensk forskning om tidigmoderna diplomater. För det första sammanföll hans vistelse med skärpanandet av de diplomatiska titlarnas betydelse. Vid sin första vistelse erhöll han titeln resident vilket försvårade hans möjligheter att interagera med den spanske kungen och dennes regering. Vid sin andra vistelse erhöll han den mycket tyngre titeln *envoyé* och senare den högsta, ambassadör, och kunde lättare nå fram till dem som bestämde den spanska utrikespolitiken. Att titulaturen hade en vidare betydelse för diplomaternas vistelse visas också av Maurits Ebbens bidrag om nederländska diplomater. För att inte provocera den franska kungen gav man diplomaten Van Reede residenttiteln, varpå Van Reede inte fick ha ett eget kapell och huskaplan. Han behövde också betala skatter han annars varit undantagen från.

För det andra visar Corredera Nilsson hur Lerche skaffade sig ett viktigt nätverk av personer utanför eliten med kontakter hos högt uppsatta personer. Exempelvis etablerade Lerche en relation med en Christen de Cracempach, genom vilken han kunde utöva inflytande på Luis de Haro, Filip IV:s förste minister. Lerche höll också kontakten med dessa personer efter sin hemkomst till Danmark. Därmed fortsatte de att tillhandahålla de styrande i Danmark-Norge med information, långt efter att Lerche lämnat Spanien.

Slutligen vill jag ta upp Jorge Fernández-Santos bidrag om Madrid som ambassadörsstad, där författaren delvis analyserar hur dåtidens diplomatiska kultur tog sig uttryck i rummet. Bland annat erbjuds läsaren en grundlig genomgång av torget Plaza Mayors diplomatiska betydelse. När viktiga evenemang ägde rum på torget tilldelades viktiga personer, bland annat ambassadörer, olika balkonger runt om torget, varifrån de och deras följn kunde avnjuta exempelvis tjurfäktningar. Vilka som fick de bästa balkongerna var en källa till konflikt, till och med diplomatiska konflikter (för mer om detta, se Enrique Corredera Nilsson, "El caso del balcon: Fiestas de toros y diplomacia cortesana en las postrimerías del reinado de Felipe IV", i *Cuadernos de Historia Moderna* 2020:1). Likaså orsakade diplomatresidensen problem för myndigheterna, då bordeller och tavernor behövde flyttas om en diplomat slog sig ned i kvarteret. Denna typ av perspektiv skulle jag vilja se mer av i svensk forskning om tidigmodern diplomati, i synnerhet eftersom både monarker och högadel tillbringande långa perioder utanför Stockholm. Vilka, om några, särdrag i den stockholmska diplomatiska umgängeskulturen gav det upphov till?

Sammanfattningsvis är *Ambassadors in Golden-Age Madrid* en läsvärd diplomatihistorisk antologi, föredömligt sammanhållen tematiskt och med flera namnkunniga författare. Genom att diplomater från så många olika stater figurerar i texterna får man dessutom som läsare en lättare introduk-

tion till forskningsfronten i flera olika länder. Olins och Helanders bidrag om Matthias Palbitzki ska särskilt framhållas för de som är intresserade av svensk diplomatihistoria.

Uppsala universitet och Köpenhamns universitet

MARTIN ALMBJÄR

Astri Andresen, Bjørg Evjen & Teemu Ryymin (red.), *Samenes historie fra 1751 till 2010* (Oslo: Cappelen Damm 2021). 541 s.

År 2004 publicerades Lars Ivar Hansen och Bjørnar Olsens *Samenes historie fram til 1750* (utgiven på svenska 2006, *Samernas historia fram till 1750*). 16 år senare kom den länge väntade uppföljaren; *Samenes historie fra 1751 til 2010*, redigerad av historikerna Astri Andresen, Bjørg Evjen och Teemu Ryymin. Utöver dessa har ytterligare åtta forskare varit involverade, totalt elva författare, varav alla utom två är historiker.

Inledningsvis görs en teoretisk positionering där redaktörerna tar avstånd från de synsätt som finns inom urfolksmetodologin och dess kritik av den positivistiska "västerländska" vetenskapen och betoning av att forskning om urfolk ska utgå från urfolks behov, i detta fall det samiska, och stödjande dekolonisering. Redaktörerna menar att ingen forskning är värdeneutral, så inte heller den som rör samer, men att det ändå är inomvetenskapliga kriterier som ska styra forskningen.

Redaktörerna betonar vikten av att visa på ett samiskt aktörsperspektiv. Utöver detta har man velat visa hur utvecklingen upplevts av samer. Etnicitet ses vidare som en av flera maktordningar, inte nödvändigtvis den i alla sociala sammanhang avgörande, vilket förutsätter kontextuellt förankrade analyser och jämförelser mellan olika grupper, regioner etcetera.

Samenes historie fra 1751 till 2010 har en kronologisk disposition med undantag för kapitel två, som behandlar det samiska kollektivets sammansättning och numerär historiskt. Kapitlet visar på svårigheterna att avgränsa samerna som etnisk kategori, en helt central problematik när det kommer till urfolks möjligheter till positiv särbehandling. I kapitel tre till tio behandlas kulturmöten och naturresurskonkurrens där jag finner de proletariserade sjösamernas historia och livsvillkor särskilt intressanta. I ett kapitel behandlas samers livsvillkor under den tyska ockupationen 1940–1945 och författarna visar att nazisterna hade en ambivalent syn på samer. Å ena sidan hade nazisterna en respektfull hållning till renskötande samer vars levnadssätt och kultur hade ett egenvärde och borde bevaras. Å andra sidan fanns en uttalat nedlåtande hållning gentemot andra samiska grupper där